

Ніна Голуб,
*доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
навчання української мови та літератури,
Інститут педагогіки НАПН України*

«ПАСПОРТ МЕТОДУ» ЯК СПРОБА ВПОРЯДКУВАННЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Авторка пропонує ввести в обіг термін «паспорт методу», обґрунтовує доцільність такого терміна. У статті наголошено на важливості розв'язання проблеми впорядкування методів навчання української мови, визначено актуальні аспекти наукових досліджень для вчених-лінгводидактиків.

Ключові слова: метод навчання, паспорт методу, паспортизація, ефективність методів.

Метод – особливий термін у педагогіці, дидактиці й предметних методиках, тому фокус уваги дослідників до нього неослабний.

Численні анкетування «сигналять про теоретичну плутанину у царині методів, про те, що наука не встигає за швидким розвитком педагогічної ініціативи, часто не здатна знайти місце в спрощених класифікаціях тим новим модифікаціям методів навчання, що з'являються у шкільній практиці»[4, с. 472], підтверджують нагальну потребу систематизованих, сконденсованих, «осучаснених» відомостей у вигляді навчально-методичного посібника для здобувача вищої педагогічної освіти, особливо в частині загальних питань лінгводидактики (сучасні концептуальні підходи до навчання мови, сучасні методики й технології навчання мови і т. ін.) [2, с. 6].

Проблемою є не сама стрімка популяція методів, а неупорядкованість, яку вона спричинила. Коли садівники виводять нові сорти фруктових дерев, то кожне дерево має «паспорт», щоб споживач чи виробник (наприклад, фермер) мав уявлення про характеристики придбаного саджанця, якість його плодів; коли покупець приходять до крамниці електронних товарів, щоб придбати, скажімо, нову пральну машину, то не обирає її лише за привабливою назвою, у якій прихована інтрига, а цікавиться принаймні кількома характеристиками: які затрати електроенергії, якість прання, кількість пропонованих програм, максимальна вага речей для завантаження тощо. Отже, вибір може бути ефективним, якщо забезпечена процедура вибору.

В історії української лінгводидактики є багато повчального й корисного досвіду, зокрема, й такого: під керівництвом О. Біляєва молоді науковці виконували дисертаційні роботи, присвячені особливостям одного методу (наприклад, Лукач С. «Підвищення ефективності методу бесіди на уроках української мови в IV-VI класах», Гончаренко (Остапенко) Н. «Самостійна робота учнів з підручником на уроках української мови у 5-7 кл.»; Шляхова В. «Розповідь учителя як метод навчання української мови у 5-7 кл.»). У результаті таких досліджень автори створювали розлогі моделі, що сприяло формуванню чіткого уявлення про структуру й можливості методу, пропонували інструкцію щодо використання його й визначали коефіцієнт корисної дії. Як варіант такої моделі нині можна розглядати поняття «паспорт методу».

Програма віртуального пошуку інформує нас, що є «паспортизація будівель», «паспортизація населення», «паспортизація обладнання», «енергетична паспортизація», «паспортизація орних земель», «паспортизація відходів», «паспортизація вулиць» тощо.

Наприклад, головною метою паспортизації будівель та споруд вважають «подовження терміну нормальної експлуатації їх», паспортизація дає змогу виявити дефекти й розробити рекомендації щодо усунення їх, визначити навантаження на будівельний об'єкт, прогнозувати поведінку об'єкта в процесі експлуатації, надати детальні рекомендації для подальшого безпечного експлуатування та уникнення аварійності.

Генетичну паспортизацію сортів картоплі визнають затребуваним інструментом для вдосконалення системи реєстрації й сертифікації, захисту прав селекціонерів і контролю генетичної однорідності сортів.

Паспорт методу, на нашу думку, дасть змогу зменшити кількість їх, виявити пасивні методи, дослідити переваги й недоліки, сформувати уявлення про ефективність методу, сконцентрувати багато іншої корисної інформації.

Сучасні практичні посібники різного ґатунку пропонують учителям на вибір значну кількість методів, однак педагогічна теорія не пропонує механізму ефективного здійснення цього вибору. Непросто обирати з неупорядкованої кількості, що не піддається обрахунку.

Ефективність вибору, на думку вчених, починається з відповідей на такі запитання: Які є методи навчання? Які сильні й слабкі сторони кожного методу навчання? Які завдання дає змогу розв'язувати кожний із них? Як використовувати ці методи в роботі?[3].

Проблему ефективного застосування методів навчання, очевидно, доцільно розглядати крізь призму проектування двох аспектів змісту освіти, що мають свою специфіку в планованих результатах навчання: предметного і надпредметного (діяльнісного).

Пропонуємо такий стартовий варіант паспорта методу:

№п/п	Рубрики паспорта	Коментар												
1.	Назва методу (з обґрунтуванням, якщо є кілька варіантів назв)	Якщо є кілька варіантів назв, обрати одну й обґрунтувати, чому треба надати перевагу саме цій.												
2.	Інші назви методу	Назвати всі наявні назви												
3.	Родова ознака	Це метод традиційний, метод інтерактивного навчання, елемент технології..												
4.	Суб'єкт діяльності	Метод навчання чи учіння												
5.	Базові (ключові) поняття методу	Ключові слова чи словосполучення, що визначають суть методу.												
6.	Прийоми	Перелік усіх можливих прийомів												
7.	Переваги методу													
8.	Недоліки методу													
9.	Особливості застосування	Йдеться про рекомендації: наприклад, на яких етапах уроку краще застосовувати, чи є вікові й інші обмеження, якісь поради щодо ефективності тощо.												
10.	Психологічні характеристики	На розвиток яких психічних функцій, особистісних характеристик спрямований.												
11.	Алгоритм дії методу	Етапи методу в дії												
12.	Результативні показники (за таксономією Блума*)	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> <td>5</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	1	2	3	4	5	6						
1	2	3	4	5	6									

*У п. 12 можна ставити плюс (+) чи іншу позначку, або вписувати вміня....

*Таксономія Блума:

1. **Знання:** назви, згадай, дай визначення, опиши.

2. **Розуміння:** поясни, проінтерпретуй, класифікуй, опиши.

3. **Застосування** (зроби після того, як тобі показали приклад): застосуй, використай, підрахуй, розстав розділові знаки.

4. **Аналіз** (окремо розглянь частини цілого): проаналізуй ситуацію, експеримент та ін. й опиши, що відбулося; класифікуй, порівняй, наведи аргументи, визнач причини й наслідок.

5. **Синтез** (придумай, розроби, винайди): розв'яжи нестандартну проблему, напиши твір, звіт, критичну статтю, зроби плакат, буклет, презентацію, внеси конструктивну пропозицію щодо поліпшення якоїсь ситуації, запропонуй підхід, стратегію, створи пристосування, висунь гіпотезу, запропонуй нові ідеї.

6. Оцінювання (*вислови судження, оціни критично*): судження щодо завдання, плану, аргументу, історичної події, наукового експерименту, економічних заходів чи математичного рішення, порівняння двох подібних ідей, оцінювання своєї роботи по ходу виконання її чи після завершення, оцінювання передбачає зазвичай розгляд сильних і слабких сторін, аргументів «за» і «проти» на основі наявних фактів, підходів, поглядів [1].

Процес розроблення паспорта сприятиме не лише розв'язанню окреслених вище нагальних проблем української лінгводидактики, але й виявленню нових аспектів, що також потребують уваги науковців, зокрема, таких:

1) в енциклопедії Г. Селевка «Дальтон-план» тотожний методу проектів і є складником «Технології індивідуалізації навчання» (Інге Унт, А. Границька, В. Шадриков) [5];

2) гра може поставати в кількох номінаціях: як самостійна технологія, як елемент ширшої технології; як урок або частина його (вступ, пояснення, закріплення, вправа, контроль); як технологія позакласної роботи [5];

3) для «Мозкового штурму (атаки тощо)» є певні рекомендації: кількість учасників – не більше 15-ти, застосовувати в процесі розв'язання творчого чи проблемного завдання. Якщо вчитель повідомляє тему уроку, звертається до учнів з проханням пригадати все, що їм відомо з теми, і називає це мозковою атакою – чи правильно здійснено вибір?

Дискусійними можуть бути окремі елементи паспорта, однак сама ідея розроблення видається нам актуальною, важливою й корисною.

Використана література:

1. Bloom B. S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. New York: Longman, 1984. 207 p

2. Голуб Н.Б. Методи в теорії й практиці навчання української мови в закладах загальної середньої освіти: аналітичний аспект. *Українська мова і література в школі*. 2021. №1. С. 2-8.

3. Петти Дж. Современное обучение. Практическое руководство. Пер. с англ. П. Кириллова. М.: Ломоносовъ, 2010. 624 с.

4. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К.: ВД «Слово», 2004. 616 с.

5. Селевка Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с.